

Велимир Петров

Напред-назад по кея

Такъв продълговат град, разчекнал се по протежение на Дунава, а само една малка част от крайбрежието му е достъпна за разходки; за възможна наслада от разкошните златни пътеки на залезите, сребърните патини на изгревите, разминаващи и свиркащи кораби с флагове разни, неуморни кепчеджии, прецеждащи европейските отпадни води, белким отделят някоя Златна рибка.

Отсрещният, нисък румънски бряг, пролет заливан от Черешовите води, върбалачест, е тихата мечта за нашите неудачни въдичари.

Дунавът си тече ли, тече, както... както го пише по валсовете.

С моите съмахленци, правим що правим – така го докарваме, че поне няколко пъти дневно да минем по Кея. Напред – назад! Напред – по течението на Дунава; назад – срещу течението!

Кеят – за непосветените, е крайбрежната улица. Започва от бившата ЖП Гара, сега – Речна гара, покатерва се по стръмното, покрай красиви барокови къщи, гарнирани с още по-красиви контейнери за смет; на кръстовището се чуди, дали да поеме надясно – към Католическата църква (дарение от вдовиците на поляци, загинали в Освободителната война, като руснаци), с великолепен орган и витражи; или наляво, към пасарела – до брега на Дунава.

опреди години там имаше баня; казваше се ту – Работническата, ту – Железничарската и предлагаше добри условия. Като малък, мама ме къпеше при жените. Правех се, че не зяпам, а зяпах! Всичко си зяпах! До деня, когато й рекоха да ходя вече с баща си. Той ми взимаше теляк за основен ремонт. После ме пое брат ми.

Ходехме по едно и също време и се засичахме с едни и същи приятели.

Маестро Силви Стамболиев идваше с калъфа на цигулката – там си носеше бельото.

Боксърът Борис Андреев си переше екипа.

Пързалияхме се по хлъзгавия под с налъмите, пръскахме се с вряла и студена вода; каталясали лежахме, обвити в твърди чаршафи с дъх на катранен сапун, по койките, с по шише леден сайдер.

От време на време се къпеше някой „негър“, потичаше черната вода от приказката – разтоварвали са вагоните с въглища...

Отсреща е Стопанското училище, наричано нежно – Парцаленото! Многоетажно, добре обзаведено – дарение от родолюбива българка; прекръстено по Онова време, на хабер нямаща партизанка.

Дълго време минавачите се спираха, да се наслаждават на модерната архитектура, подобна на тази на Райт, vyplътена в къщата на

Вешков: силно остъклена, тежки перголи с асмаљци, кубистична. Преустроиша я на детска градина и текущите ремонти и нагаждания я обезличиха и загрозиха.

На другото къше беше стара, голяма къща, с възрожденски еркери, силно занемарена. Голям архитект я подхвана; сега е една каша от стилове, тераси с парапети от грозно арматурно желязо; което не ѝ пречи, от претенциозен Дом на техниката да се приватизира в стандартна серийна кръчма.

Отсреща е високият двор, с дълга ограда от ковано желязо (колко ли пъти съм я прескачал и закачал крачолките о копието на горния орнамент) на бившето и мое първо Училище – Любен Каравелов. Рано беше за мене, всичките ми другарчета по игра тръгнаха на училище, останах сам... Бях едър на ръст, не ми достигаше половин година. По тая причина „повтарях“ забавачницата. Имаше и „по-сериозна“: на тържеството по случай завършването на годината раздаваха на всички деца, саморъчно направени от тях кошнички от картон, с форма на сърце, с шест бонбона – по шестобалната система. Божидар Туфафчиев ми лапна четиритях бонбона. Бях толкова обиден, че взеха училището ни (а и другите) за военна болница; учехме в Читалище Зора, а големите – в кината, по няколко класа заедно.

В първо отделение си бях пак в Любен Каравелов. Директор – г-н Кънев, даскалували с Мама; нисичък, жълтав, което не му пречеше да бие шамари на кого де свари. Най-много на Васко Скицата – синът му, поради което с много тикове. Живееха в едно сбутано къше на гърба на Калиопа. Учех при г-жа Буюклиева, на която сме дали бебешката ми зимна количка – костенурка, за дъщеричката ѝ, която, за жалост, смачка кон с каруца пред Халите. Повече не видяхме госпожата – помня я с наказание до стената, че измяука, като рисувахме коте.

Доведоха ни от Силистра едър; винаги с набола, черна, двойна гуша; партийно подкован; на всичкото отгоре и музикален учител: Петър Стойчев – Принцът с кривия пръст. Последното прешленче на показалеца му беше под прав ъгъл и се размятваше като кука: в носа и окоото ти, в ухото и гърлото ти.

Още с пристигането си ни уведоми, че е настъпила нова ера; няма вече това-онова, въглища и прочие излишни товари на презокеанските кораби, ами: атомната енергия – за комунизма! В смисъл, че капитанът на огромния кораб ще държи атома за гориво на кораба в малкото си джобче! Също така, долните империалисти, които гледат само как да ни заробят, нямат абсолютно никакво планово стопанство и горят кафето в

локомотивите, а ние – в противовес, ще имаме двугодишен план! За две години доста неща научихме; научихме и да се борим с прикрития враг; един ден отворихме читанките на страница еди коя си, с портрета на Трайчо Костов, заклеихме го и изгорихме в печката. Не е било зима, установихме след малко, увлечени в аутодафето – кюнците липсваха. Голяма пушилка!

Междувременно ни направиха и септемврийчета, назначиха ни изборни началства. Синът на командира на Русенския военен гарнизон – Петър Мънгов (сега хирург в Добрич), стана дружинен председател, с червено търкаленце на ръкава, с три бели чертички; синът на инспектора от просветата, Слави Даскалов (партиен секретар в Кремиковци), стана отряден председател, с червено търкаленце с две чертички и мерак да командва.

Принцът с кривия пръст имаше един силно изявен недостатък: правеше що правеше, все дирижираше някакъв състав, хор или каквото му падне. Хвашаше те за ушите, курдисваше те в някоя група и – хайде, пей сърце! Обличахме се карнавално, според темата и обикаляхме улиците с агитка. Пеехме:

Ний сме деца на народа,
наш враг е цар Капитал!

Пееше и той, с изкуствен глас; напъваше се да го дава оперно. В природата не стават такива работи безнаказано. Скоро почина от рак в гърлото.

Пое ни Марин Савов! Не може да не го знаете! Живя до много дълбока старост. С оперетни мустачки, винаги с голямо цвете в бутониерата. Нежен човек, мек, фин – децата го обикнаха. Така изкарахме безоблачно трето и четвърто отделение. Всички завършихме с отличен. „Който не вярва, да дойде и ви изпита!“ Никой не дойде! Но направиха Реформата! Пустото му образование, откак се помня, все реформи правят!

Тази беше голяма! Няма вече отделения! По руската система – класове! Петобална и... учене на руски, руски, руски – наизуст! Панимайш?

Разделиха ни на две: половината отидохме в бившата Девическа гимназия – Баба Тонка; другата половина в бившата Мъжка – Христо Ботев. След време взеха сградата на Мъжката гимназия за Педагогическо училище (майка ми е от учредителите) и ни събраха в една сграда, на две смени. С бившите си съученици учехме в една стая, в различни

училища. Интересно! Реформа!

Прогимназия! Разни учители – едни лични, други безлични... Кой каквто си беше от нас, такъв се и доразви. Обаждачите и клепащите не се и криеха – беше официална политика: Павлик Морозовци!

Мадам Блъокче – Аглая Добрева ми преподаваше рисуване; по навик ни викаше „ученички“; като набеден художник на класа, рисувах по няколко пъти заданието – за неможещите; на тях пишеше отличен, на мене – не... След години едно убийство разтърси града – някакъв ненормалник убил леля си, докато поправяла бушона, с чук по главата... оказа се – тя.

Ученически спомени – край нямат! Отплеснах се и отидох чак в бившата Девическа гимназия – Баба Тонка. А родната къща на истинската Баба Тонка е била тука, зад една кърцава ограда (колко сме я прескачали, да си приберем топката), в задния двор на училище Любен Каравелов. Сега е реставрирана като Терзийница към Музея на зет й Захари Стоянов.

До музея, на ъгъла, е малката и с особен чар къща на генерал Демирев. Докато беше жива генералшата, нямаше отърване – приятно приказлива.

Синът им – Иван Демирев, малко по-голям, ми беше другарче в игрите. Ритахме топка на две врати, под кестените на улица Баба Тонка.

Беше особняк, от тия дето трудно се разделят с детството и неговите ценности. Бяхме си симпатични. След това – в годините, сме се срещали като току що разделили се и продължавахме прекъснатия разговор.

Преди – няма две години, в силно критичен за мене момент, се опомних в Спешното отделение на Тубдиспансера, включен на система: висящи банки с капещи магии, различни маркучета, дебела игла във вената ми и... опънатото в прозрачна, бяла хасяна манта, задниче на красива сестра с отрупани със злато пръсти, бърникащи в другата ми вена; седнало в опасна близост на леглото. Какво ли неподходящо, нецензурно слово бих изтръскал, ако не беше много познат глас, пожелал ми: Добре дошъл! Бяха те отписали!

Иван Демира – на съседното легло. С физиономията на Шарл Боаийе, с дълбоките, тъмни и влажни прелъстителни очи. Много слаб, изпит – но той!

За два дни наваксахме пропуснатите разговори през годините. Опресни ми детайлите по въоръжението на Олд Шетърхенд – Поразяващата ръка: Мечкоубиеца от каква марка е, калибър и прочие;

автоматичната пушка Хенри... и т.н. Също така, Сребърната пушка на Винету от къде е доставена; все неща, които са дремели някъде в подсъзнанието ми. Разбира се, всичко това между процедурите, унасянията и прочие болнични досади.

Знаех за подвизите му през Онова време; за единият долар, изпратен в подкрепа на кампанията за американския президент Никсън – изправил на нокти съответните служби; знаех за някои не съвсем редовни – тогава, частни бизнеси; за това, че прекара в Белене порядъчно време; съди държавата, намеси чужди мисии, взе пенсия по този повод; голям чешит!

Беше меломан с огромна фонотека.

Въдеше кучета – вълци, на таванчето; пикаеха наред и капеше върху квартирантите.

Бяхме накапани, на рожден ден, у колегата ми Колю Русчуклиев (нарисува Демиревица – Портрет на румънка) и съпругата му, д-р Жени Партова.

Сашо Владигеров живееше с Мими Балерината в съседната стаичка, като за бокс ползваха тоалетната, с дъска върху чинията и котлонче.

Румънката всеки ден носеше на Демира домашна храна, плодове и сокове; преобличаше го.

Докато одумвахме общи познати, Демира тайно излизаше на двора и по негова си схема изпушваше „само половин патронче“. Чакаше да проработи новия скенер!

Почина почти веднага след операцията. (Рак!)

Почивай в мир, Демире! Във Вечните Ловни полета на Маниту! Хоуг!

Паметникът на Баба Тонка се е загледал къде Румънско! Христо Танев дълго го човърка, затова и стана хубав. Талантлив пръст има и съпругата му, също скулптор – Надя Петренко. Колко нещо сме изпили, в ателието им, в София, на стръмната част на Раковска – срещу Операта!

Гранитната ѝ осанка, едновременно твърда и майчино нежна, е скръстила ръце под престилката – белким намерят покой наследниците ѝ! Щото внук ѝ – Просеничков, като учител по физкултура, е бил длъжен да командва маршировките на бранниците – ученическа задължителна организация; и по Девети ги ликвидираха, с жена му; без съд, без вест – нахалост. Внучката – баба Захаринка доживя живота си по Германско; на стари години, на гости у нас, я разхождаха като някоя мечка – с пионерска връзка, по чествания и юбилейни сборища.

Добрата душица и родолюбка – Лиляна Балканска ходи по лагери,

преодоля обиди и направи дарения за музея. Потомството на сина й Боян, са последните от родата на Баба Тонка.

Лиляна дари огромното творческо наследство на Ненко Балкански – на родния му град. От „благодарност“ някои си позвънили у тях, надянали един чувал на благородната й глава и дообрали каквото намерили. Не й оставили картина за спомен.

Бай Ненко, добре, че не доживя до тия...

Къща – Музей Баба Тонка. Къщата – строена от Никола Обретенков. Двуетажна.

Баща ми обичал да се конушисва с дядо Колю, който пък обичал да се припича пред къщата на столче. Бил словоохотлив, говорел картинно – имал много слушатели. Било модно да го питат за смъртта на Ботев. Намръщвал се, млъквал със заключени уста. Смъмрял ги – не им ли е омръзнало да ровичкат; казвал, че Ботев е знаме, като такъв да го запомнят! Другото не е важно!

Тълпа чакала свещеника, дал сетно опрощение на дядо Колю. Дали е продумал? Не! Обърнал глава!

Десетина метра по-надолу, Кеят прави плавен завой, следвайки реката. Откъм центъра, по Църковна независимост – шумна тумба артисти – след Премиера! Топла пролетна нощ, малко въздух и – малка почерпушка, по случай случая – в Градина Кея.

Погледнати от днешния ден – все светила. Шефът Сашо Бечев се пазари с тяхната си келнерка, която им знае маргазлъците и табиятите; Иван Кондов, Спас Джонев... да не стане поменик – и едно непристъпно девойче, с ученическа манта и бяла якичка се гуши в Шарло. Казаха, че никак не била вече добре, болестта я надвила – ооо, Невена (Коканова)!

Мостчето на въздишките е претоварено от въздишащи, издишащи, недишащи и прочие диханни и бездиханни. Винаги нещо се копае, реконструира; взаимно изключващи се пътни забранителни и отбранителни знаци и служебни лица се прескачат с полицейски глобяващи. Коли паркирани по странни системи, включващи и кръгова отбрана.

Някой и друг чужденец в Интерхотела; дори и чужденка. Говорят на съответния чужд език или мълчат на някой друг... То и няма нищо за казване.

В големия сняг – нищо ново! Я се мерне по Дълбокия път заблудена шейничка, я някой разлюбен се е запътил да се хвърля в Дунава – от несподелена любов или да вади кръста за Йордановден. Всеки с Кръста си, е – и аз с моя – ох, пак ме е притегнал.

Дечурлигата, подмишница с дървена ваканция – тракат ли, тракат на компютрите. Мамата си тракат! Мойте внуци, вместо да се гаджосват – време им е, говорят на невменяем език – все нещо софтуерничът; все нещо уиндоусово принтват или сейфат – няма начин да не пипнат хард-дискосва херния или компютърен вирус!

Бях писал, че на мястото на хотел Рига живееше леля ми; но отпред, дето е Рецепцията. А, отзад, откъм Дунава, дето е Зимната градина, беше ателието на Трифон. Имаше дворче на добра бабичка, разрешила му да си построи ателие. Самодейно строителство, по невиджани в Света технологии! С приятели и с греди!

Трифон скова ателието като шапрон. От двете страни на гредите накова рогозки от тръстика. Между тях се получи аралък от десет сантиметра, който запълни със сгурия, за изолиране и още нещо, особено – казваше той – да няма мишки! Мишките не обичали сгурия. Получавали запек. Измазаха отвън и отвътре тръстиката с хоросан. Подразбира се, че има прозорец, врата и покрив. Дори приличаше на нещо! Пропуснал само едно – казали му, да навлажни сгурията с циментово мляко или рядка кал, да залепне, да не шава.

Точно под него минават влакове. От постоянното сътресение сгурията се стръскваше; стените отдолу се издуха; да не се пръснат, Трифон им отвори дупки и полека-лека изтече. Нямахме време да мръзне, щото събориха всичко за Рига. Мина време; Трифон се поболя – и си отиде. Така и не си патентова изобретението. Добър човек беше, милозлив – не ни даваше да берем охлюви от дворчето, жалеше ги; казваше, че си ги пасял!

До дворчето на бабичката, беше къщата на Фтичеви, по майчина линия. Веско, малко по-голям – приятел и партньор на двоен скиф, без кърмчия. Що нещо сме изгребали – леле-мале. Бяхме и печалбари – работихме, като юноши, едно лято поливачи на зеленчукова градина в Бръшлянската напоителна система. Разбира се – изиграха ни! Остана ни къра – дето ни ядоха комарите.

Сестра му – Маргит, другарче в игрите и в училище – до гимназията; след това, като първа приятелка на жена ми, а и нейна съученичка, заздравихме дружбата. Само едно помрачава спомените ми: Маргит плуваше наравно с нас в Дунава и за мой ужас винаги „ме късаше“. Не бях и го простил – докато не разбрах, че за това е била родена. Маргит стана една от големите състезателки по плуване, педагог и треньор; навремето беше единствената жена, преплувала на професионален марафон Охридското езеро. Как си е мазала с шепи грес подмишниците! Получи

покана за плувания в Александрия от Принца – шеф на плувната им федерация. Посрещнал ги траур – загинал целият отбор при самолетна катастрофа.

И колко изтегли от коварната болест – рак!

В таванската стая на къщата им живееше екзотична квартирантка: оперната певица Даница. Като ситнеше по улиците, събираше погледите на мераклиите. Твърде ниска, повдигната на прекалено високи танкови обувки; с невероятно изявен бюст, подпрян с корсет, стегнал кръста ѝ; и – как да го кажа – точен еквивалент на бюста ѝ – отзад... и по-надолу! Тесен минижуп! Всичкото това – нищо, в сравнение с грима! Невероятен! Плюс обеци, гердани!

И в допълнение: Иван Моржа (Станев) ѝ прави под балкона серенада, окомплектован с цигулката и мексиканските си мустачки! Невероятно!

Стигнахме до уличката Кресна, дяляща Интерхотел Рига, от гъмжилото къщи и къщички – още по-нисички и смачкани пред висотата му. Като копаеха за основите, да стъпят на скала, стигнаха дъното на Дунава и обектът се замрази. Едно малко и дълбоко езеро; помпите работят – нямамо кой да подпише за сигурността. Земетресението от седемдесет и седма показа, че сигурност има! Нито една пукнатинка! Любо Теохара свиреше на върха, в Бар Панорама: „Такива отклонения, – вика – роялът ми се блъскаше от стена в стена, препускаше като на родео!“

На ъгъла е Къщата на Старцеви.

На приятелката ми от детството, Татяна – винаги ухилена, много красива, забавна, сладкодумна!

На съученика на брат ми – Васил, сериозен и упорит...

Майка им – леля Нина...

И баща им: инженер Кирил Старцев, Кмет на Русе до Девети. От първия випуск летци – затова летял нависоко: високо ерудирани, с модерни схващания за урбанистика и европейски облик на Русе. Кеят е негова рожба. Също и Халите – символ на Центъра. Като разчиствал варосаните дъсчени бараки на касапите и рибарите, опитали да го убият. „Изглежда не са успели“, щото шета и по Съдебната палата и Голямата градина. Елегантната му, строга и стройна осанка, с бели ръкавици и тънък бастун, в чаршафосан файтон, се появявала бързо там – където е била нужна общинска намеса. Влюбен в Дялото, верен на принципите си, не се поддавал на политически пристрастия. Това не им попречи, след Девети да го затворят, унижават и изпратят на лагер...

Махлата се събираше, когато конвоя водеше Господин Кмета

Старцев да мете с една голяма метла своето чадо – Халите. Как всички почтително го поздравяваха и ефектът от наказанието беше обратен; и като извънредно свиждане за жена му – леля Нина, красива, високообразована белогвардейка – да види, че е жив и здрав. Г-н Старцев величествено свещенодействаше с метлата, сякаш с жезъл.

Васко не пузнаха да следва. Горд, с интеллигентски очилца, висок, изпъчил слабовати гърди, години наред копаеше по улиците водопроводни канали. Вече на стари години, някой разреши...

Много мрачно-сериозно стана писанието ми; такъв бе Животът! Ще разнообразя с една лудория на юношите: Васко Старцев и Васко Санторджиев – русенския Ален Делон. С парадната сабя на кмета и бойната сабя на дядото на Роберт Попиц, се дуелирали уж на ужким, докато Сантора бил прободен между ребрата, бая дълбочко. Васко Старцев и Роберт Попиц ношували в милицията, докато чакали дали ще оживее сантора. Не казвам по-нататък...

Ето, че полека-лека, стигнахме до Моята улица, описана в „Къща на къоше“.

На едната ѝ страна е къщата на леля Дафа, в един просторен двор. Дафинка Върбанова – учителка по литература в Девическата гимназия пожертва личния си живот за майка си – баба Мицка. С баба ми – баба Туцка, били приятелки от детство; баба Мицка цял живот боледувала от сърце, все нещо гълтала, пазела се. Аз баба си не помня, починала години преди да се родя; а баба Мицка – вече доста голям, ми се караше, че и викам баба, а трябвало – леля!

Заради нея леля Дафа не се омъжила, а имала доста кандидати... Съседът им, бай Иван се кълнеше, че е сигурен в девствеността ѝ. Времена и нрави!

За Св.Св. Кирил и Методий леля Дафа си обираше всичките цветя от огромната градина и ни ги даваше за училищния Голям венец на портрета на Светите Братя. Живееха в една съборетина, останала от турско; разпадна се само като я погледнеш. Баба Мицка все се оплакваше от голяма змия, която и подсвирквала неприлично. Извикаха бай Стефан Цончев – Змияра; той също заподсвирква неприлично; отвори дочена торбичка с учкур; седна на столчето и продължи да си подсвирква. Дечурлигата – зяпахме през чемшира, как един огромен, стар смок, се провлачи, настани се в торбичката; пристегна го бай Цончев с учкура и си отиде. Не щя да му плащат!

Преди няколко години, единственият наследник – професорът по математика Димитър Велев, с когото ни свързват и други неща, ми

предложи този имот срещу селското ми ранчо, където тракам в момента по клавиатурата. За добро или лошо, отказах. Племенникът на художника бай Кири (Станчев) – Станчо; една изключителна жилава, многопосочна и неспокойна натура; придоби и оправи съборетината, като съвсем сам, подчертавам: съвсем сам, камък по камък; тухла по тухла и прочие, построи двуетажна къща! Имаше период, когато и да минеш, виждаш дребната му и нахакана фигура – в невероятна поза, да строи, без да му изостават другите дела; а Станчо винаги има по повече от две дини под една мишница. А какъв Дявол е!

От другата страна има един Феномен! Невероятен механизъм, доскоро действал безотказно, за снабдяване с жилища за крайно нуждаещи се. Къщата на двете стари моми – сестрите Слабичкови; така и не се научих да ги различавам – бяха абсолютно еднакви. Дълго време настаняваха военни. По време на войната там живееше Големият Гошо – на Полковника (щото имаше и други, големи и малки Гошовци). Все войници се мотаха из тях; Големия Гошо го стрижеха като новобранец. Идваше да ползва нашата тоалетна; по него време копаеха окопите, долу в брега на Кея; три тунела – навътре; единият до под тяхната къща; другият до под Гошо Златарови; третият до под Шкипетарите; под тия къщи трите тунела се съединяваха, във формата на буквата Ш; побираха всички хора наоколо; та, докато копаеха, попаднаха на клозетната яма на Слабичкови – голямо събитие и затова Големия Гошо ползваше нашата.

След Девети Полковникът стана Генерал и го преместиха в София. Доиде друг полковник: Васил Топлийски, съученик на майка ми; само, че алкохолик. Това се говореше непрекъснато един дълъг период: Жалко за много по-младата му жена – Таня и детенцето Кръстинчо; което редовно ми натрисаха да гледам, сякаш си няха друга работа. Топлийски беше невероятно висок, като баскетболист, но също така – невероятно слаб. Мъчеха се да остроумничат, че е като топлийка; но по-скоро беше като губерка. Пушеше като кумина на централата. Правиха, струваха, разведоха Таня; замина в София и след време, като пушна телевизията, я видяхме – вече съпруга на българския посланик във Вашингтон – Милко Тарабанов, да посреща Хрущов в посолството. Топлийски се мяркаше, доволно подмладен, в подходящи компании, на чашка и вече цивилен.

Кметът Вълко Вълков и жена му Лиза, също живяха по едно време; имаше и един обречен – от кесонна болест, придобита в основите на Дунав мост. След смъртта на сестрите Слабичкови, права върху наследството придоби техен роднина, мяркащ се с огромен зюмбюл от папур, с

провизии.

римата му сина, наши приятели, живяха там по различно време; женеха се; множиха се; излизаха на други квартири... Като почина бащата, се появи старата г-жа Чорбаджиева; кокалеста, дългучеста – странно напомняща за донкихотовия Росинант. Приведената ѝ походка – метър на метър, с приплъзване – притежаваше цялата фамилия.

Големият – Здравко, караше цистерна с врящ асфалт на дълги разстояния. Услужлив, вземаше приятели до София и обратно, хем за компания. Мярваше се и още непознатата Лили Иванова. Здравко караше бързо, да изпревари тежката воня. По едно време, на доста години, взе да кара летни кънки и да бие шутове в цел. Кандидатства във ВИФ и го приеха. Доведе си софиянка – детска лекарка, която пое децата ни. Разбираха от политиката на деня: той стана шеф в спортната сфера; а докторицата – директор на Фелдшерското училище. След Събитията се изселиха в столицата и... починаха без време и по различни поводи.

Малкият – Божко, бивш надежден боксьор, шета разни дела, но е държан изкъсо от кротката си булка Маца, полковник от Държавна сигурност.

Средният – Камен, сякаш беше роден за днешното време, но не го доживя. Дунавско чадо, все около водата, около лодките, моторниците, водните ски. С физиономията си на Жан Пол Белмондо – като непукист; все захващаше някакъв бизнес, уж забранен; за него забранено нямаше! Специализира по виналкидните и стъклопластови изделия. Правеше яхти, катамарани, тримарани; майстореше огромни хладилни камери – завъртя пари. Виналкидът е коварна работа: венците кървят, обаждат се стари болести; перфорира му стара язва, нещо го объркаха – отваряха го три пъти, трима различни хирурзи; кой виновен – кой не; отиде си Бат' Камчо (както сам се наричаше), нахакере, четирийсе и няколко годишен; остави хубава булка – Симбата и две шерки.

Преди това – дали от окопите под тях, къщата взе да се наклонява и потъва. Отчуждиха я и ги обезщетиха с апартаменти. Много апартаменти, щото се оказаха и други собственици. Запечатана къщата. После, както става при нашата правова система: намериха се хора, самонастигнаха се с деца посред зима; живяха доста време. Вратите бяха станали трапецовидни; подовете – под голям наклон; пак комисии; дадоха нови апартаменти. Не зная колко пъти работи тази тъкачница.

Събориха къщата. От майната си идват да изхвърлят боклуци, дето не ги вземат боклукчиите. Много хора искаха да откупят парцела от Общината – не можело! Последно: кметът, после министър – Калчев си

строи там нещо голямо, добил имота... „навярно с връзки“.

Следва един висок двор, с красива желязна ограда. Като дете много играех там с Полю. Слагяхме тухла, една дъска; на единия и край бомба – силно скачахме на другия край; бомбата прехвърляше оградата; можеше да е камък, гнил плод или кесия пепел.

Около войната Полюви се преместиха до Дълбокия път; Полю се оказа Апостол; все болнав и до края на живота си лепеше книжни кесии.

Къщата купи Асен и Петър; така дълго наричахме бай Иван Тодоров и леля Евдокия, имащи шапкарница с това име. Той ми направи ученическата фуражка за Техническото училище; с кадифена черна околожка, лакирана козирка с каишка; тежък герб и чукчета. Асен и Петър беше смешничък човечец, някакси изсулен надолу, с тесни рамене и крушовидна задница; тънко гласче, което надали някой е чувал; винаги с по две тежки пазарски торби, които правеха ръцете му да стигат до под коленете. След години, зет му – Светлин (Русев), го кръсти Къщният Лъв.

Жена му – леля Евдокия, запълваше всички липсващи екстри в семейството. Едра, пищна, представителна жена; разбираща от всичко и пледираща за това; живя дълго и здравословно покоряваше Витоша и околностите.

Откъм дома имах достъп до задния двор на къщичката им. Лятната кухня стърчеше с керамичен комин от два прешлена. В детските си лудории, гонейки котката, бутнах този комин със слънчогледово стебло, било ми подръка. Коминът се отлепи, затъркаля се гръмотевично по чантията и се сгромоляса в легена със слънчевата вода. Майка ми бе сезирана по въпроса; носих легена на калайджията – беше пукнат. След години, оправната леля Евдокия продаде (погрешка – но беше вече в София) лятната кухня на два пъти, та съседите се дърлиха дълго.

Асенипетрови имаха две щерки; едната се разхождаше с калъф за цигулка; другата по не можеше, щото свиреше на пиано. Впоследствие прерасна в известната художничка – Лиляна Русева. Светлин Русев обезсмърти този двор, като го ползва в розовия си брачен период от творчеството си за ателие на открито и увековечи простира с пране на тъща си.

Под това пране четохме за първи път Теория и функция на дуендето от Лорка, в превод на пишещият, тогава, в Русе – Васил Попов.

Сега така са застроили всеки квадратен милиметър от двора, че ще бъде с повишена трудност желанието, да се вмести мемориална плоча, напомняща на поколенията, за тия събития.

Следва кръчмето на Цецо Силната храна. Навремето беше огромен двор, с яхъри за коне и каруци и имаше такива коне и каруци – дворът на Тошко и Лилито; все се карахме и сдобрявахме; сбих се с Тошко, а Лилито ме ухапа за ръката; дълго не ми зарастваше раната – страхотна челюст, може би по тази причина Лилито стана хористка в Операта. Тошко се разведе; Лилито вместо да ухапе бившата му жена, взе, че отгледа детето им. Напразни усилия, щото то, вече мъж, се самоуби по любовни причини. От Лом пристигнаха Цецови, оповестиха теорията „За ползата от силната храна“, изчакаха двайсетина години да се разреши гаражната търговия; включиха три гаража и нещо в паралел и сега развиват ресторантьорска дейност.

Малкото дворче на бай Асен Даскалов, с канцеларските черни маншети – заплес, ходещ по средата на улицата като манифестация и от време навреме го мачкат невнимателни шофьори.

Солидна ограда, кокетна градинка с пейки и немски овчарки. Красива двуетажна къща, с големи остъклени веранди. Бащата на Гошо Златаров брой курсовете по Дунава на няколкото си моторни шлепа. Като ги национализираха – пак ги броеше. Красив мъж, с обратна ухапка на масивната челюст. Гошо имаше същата ухапка и тласкаше гюлле. Много як, работеше като преподавател в работилниците на психото. През другото време прецеждаше Дунава със серкме и кепче на Канаричките. Ракът го повали.

Сестра му Мара води синът на балетния педагог Паци Богатинова – Григор; хобито му е да събира членски вносове.

Оттатък улица Омуртаг винаги е било каша от къщички-съборетини; кърпени, надени, неугледни. Над целия район тегнеше забраната за строителство, крояха се планове за ново лице на града откъм пътуващите по Дунава. Всяка съборетина има по няколко наследника, с апетити за апартаменти.

Тази част от Кея – я оставям в анонимност.

Кеят завършва с тежката, бетонна сграда на Фабрика Гатю Станев, преименувана на Найден Киров и преместена другаде. Без сградата! Тя е запълнена сега с разни промкомбинатчета.

Фактически, Кеят се очертава от много красив парапет, солидно направен, издържал вече шестдесет години, с малки вандалски изключения. Тежки, чугунени носещи колони, с красива, заоблена форма, през които са промушени тръби, неръждясващо обработени, до черно, като цев на оръжие. (Понастоящем – боядисани нескопосно с бяла блажна боя.) Много удобни за облягане и съзерцаване – на височината на

гърдите на възрастен човек. Като деца ходехме по тях, като по опъната циркова тел. Пазехме равновесие с разперени ръце – с повишена трудност; рекордът – около петдесет прешлена; докато Наско Дивото прасе падна в междучаталието си и огласи Дунавската хълмиста равнина с неистов вопъл. Всякаква акробатика ни се отщя за дълго. Парапетът красиво следва извивките на булеварда, като огърлица и е любимо място за сядане на млади и стари. Обичайно е да се видят, накацали като врабци смесици от възрасти; едни отскоро свикнали, други по навик от млади години. Тротоарите са гарнирани с акациев и кестенови дървета. Високите лампиони по традиция са изпочупени от гаменорията.

Кеят винаги е населен; де повече, де по-малко.

В топлите следобеди е пренаселен. Най-пренаселен беше през Войната.

То не бяха германски войски, наперени, лъскави, с мундхармонички и блестящи чизми; то не бяха – същите, но в обратна посока, пак с мундхармонички, но доста в по-минор; то не бяха червеноармейци, минали вече през няколко преизподни; с малко дръпнати източни очички; гледаха невероятно мирните за тях и прекалено европейски: хора, къщи, вещи, навици.

Минаха години, и се обърна пак колоната – да прибере воините, доколкото са останали – по домовете им. Всички те – независимо отдолу нагоре или отгоре надолу се движеха, ги стоварваха или натоварваха на понтони, теглени с катери, от набързо сглобен пристан – понтон, до Топлата вода. Тогава единствената ТЕЦ, поддържаща Русе, засмукваше дунавска вода, почистваше я от тиня, риба, някой и друг удавник или виенска бутилка; охлаждаше каквото трябва и вече топла, я изливаше в големи, плитки, бетонни корита – да се къпят, перат и масово благославят тази благодат. Топлата вода! Колко бедняци лагеруваха във и около нея в студовете и военната сиромашия. Вагонетки изсипваха сгурията, светеща нощем отдалече като гигантска скара; и мини-климатът беше почти тропически.

Колоните се движеха само денем; пехотата, свързка на мотоциклет, началство на кон или в кола; моторизираните колони бяха обиколени път.

Ние – хлапетата, знаехме и познавахме всички родове войски, въоръжение и оборудване. Пълнехме манерките с прясна вода и колекционирахме собствено въоръжение: от ластици за прашки от автомобилна гума, до... ох, ако знаехте само... Да можеше нашият, тогавашен дворен клозет да поговори... Баща ми, паникьосан от находките ни и ужасен

от евентуалните последствия – непрекъснато имаше обиски; пушаше всичко опасно в клозета. Още ми е жал за един великолепен германски пистолет, с два резервни пълнителя. В уплахата си от комендантските, шетащи наблизко, го набутахме, в уж широката дупка, с кобура – та се наложи да го набиваме с лост. Имахме множество разни патрони, светлинни ракети, части от какви ли не чешити оръжия. Все пак, до танкове не сме стигали да колекционираме; а не, че не ни се е отдавала такава възможност.

Дълго време се чувствахме стопани на една Катюша. Името ѝ беше обвято със слава и военна романтика, далеко преди да я видим на живо тази, дето Разцъфтели ябълки и круши, на брега на синьото море, ей я на – Катюша... Първите Катюши бяха с брезентови калъфи; приличаха на камион под навес. Това ли са тия страшни оръжия!?

Една сутрин осъмнахме с една – която никоой не потърси с месеци. Беше жалка на вид. Камиончето: ЗИС Пят, с шпертплатова кабинка, разпаднала се по пътищата на войната; без капака над двигателя – кой де минеше, забърсваше по някоя част. Скоро Катюшата доживя да клекне на тухлички и стана наша постоянна детска площадка. В къщи казвахме: На Катюшата сме! Бяха спокойни.

Чак през лятото на четирийсет и пета, някакво началство свило когото трябва и започнаха да носят липсите. Току спре камион и стовари колелета, капаци, зъбчатки. Дълго гласиха и двигателя. Последен пристигна един дете-войник, униформата му като за близнаци; извади един старателно завързан парцал, развързва го цяла вечност – показва се тромбата на клаксона. С болка се раздели с нея, все се обръщаше на отиване – малко по-голям от нас.

Дълго пазехме, заровено в брега на Кея, тежко метално сандъче с дълги патрони за противосамолетна картечница. След година – цопна в Дунава. По-безобидни трофеи бяха цветните сигнални фенерчета Даймон; раници, ботуши, каиши.

С мръкването колоните спираха и по тротоарите на съседните улици (и нашата), подредени като папириси, мъртвешки заспиваха: щастливи, че на тази земя не се стреля. Няма Война!

Офицерите разквартируваха по къщите. Дълги разговори! Не помня да е имало езикова бариера. Показваха се снимки на семействата – мъка човешка. Немците черпеха с шоколад, френски коняци и гръцки цигари; руснаците отваряха американски консерви; на тях пиенето винаги им беше в дефицит.

Ходех с двулитровата, синя, емайлирана кана за вино, на кръчмата

на Братя Куюмджиеви; ако беше затворена – на Джапуна или Камилата.

В голямото военно нямане – пак имаше!

С някои по-симпатични се фотографирахме.

Имам снимка до Халите; седнал съм на огромен военен мотоциклет – ДКВ. Седнал е силно казано, но кацнал – да. Едно русичко дете, чак надупено, но стиснало дръжките. Крачетата висят отстрани на големия резервоар. До мене са брат ми и Данчо Дебеланчо, с униформите на Дойче Шуле, с къси гашета, но с куртки, колани и фуражки. След години Данчо (Йорданов) стана виден столичен хоров диригент. Има още едно слабичко и височко дете – Лико Саламджико, живееше срещу д-р Назърови, стана голям колоездач, май почина млад. Снимал ни е Фриц – мотоциклетист за свръзка, почти юноша; черпеше ме с ранни круши.

Има ни на снимка с Ваня, живя у дома почти цял месец. Колата им беше под прозореца ни; някаква лаборатория; фотографски техники; ходехме с него по Дунава; беше се вече застудило. Имал брат колкото мене. Дали са оцелели тия хора?

Полковникът си отиде още тогава. Живееше в Руското консулство, може да е бил шефът им. Надвечер идваше да се къпе в Дунава. Винаги го придружаваше друг офицер, но стоеше настрана, облечен. Влашката канара е коварна, за който не я познава. Изведнъж става дълбоко – добре дошло за скачачите, но само на половин метър има продължение, което не се вижда. Полковникът скочил и си разцепил главата. Погребяха го с почести: камион с пуснати канати, килими; възглавнички с ордени-те, знамена. Да изкараш войната до тук и...

Предстоеше още много война; и други още по-страшни, за които научихме доста по-късно.

Лошото е, че се забравят много неща!

Дали не е по-добре, че се забравят?!

Германците си отидоха като съюзници.

Руснаците дойдоха като завоеватели.

После обърнаха Историята с хастара. И пак...

Ние се снимаме! Снимки разни! С този и онзи!

Снимката е хубаво нещо – показва колко сме били хубави и млади!

Снимката не е хубаво нещо – показва колко сме грозни и стари! И какво от това?!

По Кея продължават да се движат хора; но не желаят да спят като папириси по тротоарите, уморени до смърт... И Слава Богу!

Насядали сме по перилата; слънцето ни припича; хубаво ни е. За страничния човек позите ни са смешни: клекнали, наведени напред; да

не паднем назад по нанадолнището на високия бряг. Зад нас е златната пътека на залеза, толкова ослепителна – не може да се гледа. Лодка – наполовина се вижда; наполовина – в лавата на залеза. Гребецът държи на лопати, вижда се; другият не се вижда, но е на носа, прав и по пляска – хвърлил е серкмето. Бай Ангел казва, че е Крум Зъботехника, познал е по пляска. Добавя, че сухо дупе риба не яде – цял ден мята, откъде толкова сила у този човечец. Красота и спокойствие. Долу – на пяска играят на карти. Няколко карета, нещо като турнир. Влюбени – нищо не виждат и не чуват. Кучкари са наизвадили елитните си зверове и се надлъгват нещо по достойнствата им. Зверовете се душат и кой знае защо, все гледат да се качат взаимно – каквото видят от хората...

Тъжното е, че бай Ангел, дето ме учи да си режа лозето... отдавна го няма... ведно с ежедневната си, неуморна компания на чашка, пееща до зори.

Няма ги и бай Крум, Здраво, Бат' Камчо, Ицето на леля, брат ми Сашо, Блажка, Гошо Златара, Донка, леля Минка... Много ги няма!

Много нови и непознати шафъкат, все нещо събарят, нещо строят. Ядовете по Кея – едни и същи: не може пейка да се задържи, за по-възрастните. Бабаити все ги хвърлят надолу – на релсите; ще стане някоя беля с влака.

Добре, че още можем да кацаме по перилата!

– Отивам до Кея, да видя докъде е спаднал Дунавът... Ако ме търси някой – на Кея съм!

КРАЙ

© Велимир Петров

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11602>]